

ROBERT GRAVES

24. 7. 1895 – 7. 12. 1985

Anglický básník, romanopisec, historik, překladatel a literární vědec Robert Graves se narodil 24. července 1895 v Londýně ve Wimbledonu. Pocházel z početné středostavovské intelektuální rodiny. Sám se hlásil k neanglickým rodinným tradicím: irské, skotské a německé. Otec Alfred Perceval Graves, školní inspektor v Dublinu a Wimbledonu, byl oblíbeným angloirským básníkem, znalcem a sběratelem irské lidové poezie, jenž udržoval styky s mnoha významnými osobnostmi irského a anglického kulturního života. Ve svém domě pořádal sedánky, při nichž rodina i přátelé recitovali a četli celé kusy Shakespearových dramát. Rodina Gravesů počítala svůj rodokmen od 15. století, z irské větve usídlené v Limericku. Otcova matka byla Skotka, svůj rodokmen odvozovala od roku 1267 od sira Cheyna, nejvyššího skotského komořího. Robertova matka Amalie von Ranke pocházela ze saské rodiny Ranke. Její otec Heinrich von Ranke, Robertův dědeček, musel jako student lékařství na pruské univerzitě v Berlíně opustit Německo pro svou účast v revolučních událostech roku 1848. Odešel do Londýna, kde dokončil studium medicíny, a poté se na britské straně zúčastnil Krymské války jako plukovní lékař. Nakonec se vrátil do Německa a stal se známým dětským lékařem v Mnichově. Dědečkův dům nedaleko Mnichova Robert jako dítě několikrát navštívil s matkou a sourozenci. Robertův prastrýc Leopold von Ranke byl věhlasným německým historikem. Vztah k rodině Ranke, především k prastrýci Leopoldovi, vyjádřil Graves později tím, že se na německých překladech svých děl dával uvádět jako Robert von Ranke-Graves.

Středoškolské vzdělání získal Robert Graves na elitní škole Charterhouse School, poté byl přijat na studia do Oxfordu na St John's College. Dříve než mohl na studia nastoupit, vypukla I. světová válka. Ihned po vyhlášení války se Robert přihlásil do armády. Narukoval do regimentu RWF (tj. Royal Welch Fusiliers – Královští welští střelci). Od května roku 1915 sloužil v hodnosti kapitána na francouzské frontě. Ve Francii se spřátelil s básníkem Siegfriedem Sassoonem, jenž byl rovněž důstojníkem RWF. V červenci 1916 v bitvě na řece Sommě byl Graves velmi těžce zraněn po zásahu dělostřeleckým granátem. Byl odvezen na obvaziště a druhý den byl oficiálně prohlášen za mrtvého. Na úředním seznamu padlých i v dopise odeslaném matce stálo – „zemřel na zranění“. Ze stavu mylně považovaného za exitus se však kapitán Graves probral. Uzdravil se, i když za cenu trvalého poškození plic. Po propuštění z polní nemocnice se vrátil do Anglie k dalšímu léčení a zbytek války prožil ve cvičných táborech v Anglii a v Irsku. Na frontu se už nevrátil, ale traumatické zážitky z bojiště si v sobě nesl po celý život.

V lednu roku 1918, ve svých dvaadvaceti letech, se Robert Graves oženil s osmnáctiletou malířkou a feministkou Nancy Nicholson, se kterou měl čtyři děti – Jennifer, Davida, Catherine a Samuela. Manželství bylo zpočátku šťastné, ale finanční potíže a Gravesova válečná neuróza vztah

postupně narušovaly. Po skončení války Graves znovu nastoupil na univerzitu v Oxfordu, kde v roce 1926 ukončil studia literatury. Ve stejném roce přijal místo profesora anglické literatury na nově založené Královské egyptské univerzitě v Káhiře, kde působil po dobu 6 měsíců. Do Káhiry ho doprovázela manželka s dětmi a také Laura Riding, americká básnířka z okruhu jižanské literární skupiny The Fugitives – Běženci, již Graves pozval, aby s ním spolupracovala na knize o moderní poezii. Setkání s Laurou bylo velkým přelomem a tvůrčím impulsem v Gravesově životě. Prohloubilo ale také manželské problémy s Nancy a nakonec vedlo k tomu, že Graves za bouřlivých okolností (Laura se pokusila o sebevraždu) rodinu opustil.

Graves v roce 1929 opustil nejen rodinu, ale i Anglii a odstěhoval se s Laurou Riding do vesnice Deyá na ostrově Mallorca. Zde založili malé vydavatelství Seizin Press, vydávali literární časopis Epilogue a společně napsali několik děl. Kvůli španělské občanské válce však v roce 1936 museli Mallorku opustit. Pouze s jedním zavazadlem odjeli do Londýna, nějaký čas pobývali také ve Švýcarsku, Francii a Itálii. V roce 1939 se přestěhovali do Pensylvánie do New Hope. Krátce po příjezdu do Pensylvánie se Laura zamilovala do spisovatele Schuylera B. Jacksona (později se za něho provdala) a Gravese opustila. O bouřlivém vztahu Gravese s Laurou Riding pojednává film *Poetic Unreason*, natočený v roce 2005.

Po rozchodu s Laurou se Graves vrátil do Anglie, kde navázal nový vztah s Beryl Hodge, ženou Alana Hodge, se kterým spolupracoval na různých literárních projektech. S Beryl se po skončení II. světové války (v roce 1946) vrátil na Mallorku, v roce 1950 se s ní oženil a žil s ní až do konce svého života. Beryl mu porodila další čtyři děti – Williama, Luciu, Juana a Tomase. V letech 1954–1955 Graves působil na univerzitě v Cambridge, v letech 1961–1966 byl profesorem poezie na univerzitě v Oxfordu. Robert Graves zemřel 7. prosince 1985 ve věku 90 let ve svém domě v Deyá na Mallorce. Skonal po dlouhé nemoci a pozvolné mentální degeneraci. Jeho osobnost připomíná prostý náhrobní kámen na malém hřbitově v Deyá.

Robert Graves byl jedním z nejvšestrannějších anglických spisovatelů. Jeho rozsáhlé dílo (přes 140 svazků) zahrnuje básně, prózy, eseje o literatuře a mytologii, biografie, knihy pro děti, adaptace a překlady z němčiny, španělštiny, latiny a řečtiny. Graves sám sebe považoval především za básníka. Ostatní spisovatelskou činnost považoval za „vedlejší profese“ potřebné k obživě. Verše začal psát jako student. Jako autor debutoval během své vojenské služby na francouzské frontě, autorský výtisk prvotiny mu přišel poštou do zákopu. První dvě básnické sbírky *Over the Brazier* (*Nad ohřívadlem*) a *Goliath and David* (*Goliáš a David*) vyšly v roce 1916, další sbírka *Fairies and Fusiliers* (*Víly a střelci*) o rok později – tyto sbírky realisticky popisují válečné zážitky. Graves vydal téměř dvě desítky básnických sbírek, publikoval je většinou s prostým názvem *Poems* a rokem vydání. Česky vyšel v roce 1977 výbor milostné poezie *Příznaky lásky*, který byl později přepracován a doplněn o cca 20 nových básní ve sbírce *Kráska v nesnázech* (2006).

Gravesova poezie se vyznačuje napětím mezi romantickou citovostí a jejím chladným zhodnocením, mezi láskou a hrůzou, zkoumáním alternativ, hledáním rovnováhy mezi protiklady, vyjasňováním chaosu. Typické je postupné pronikání k podstatě a odkrývání dalších, hlubokých vrstev vedoucí k hluboké reflexi a mytizaci. Graves neúnavně přepracovával své básně, vracel se k nim i po desetiletích od jejich vzniku a stále hledal výstižnější a přesnější vyjádření. Výrazným a klíčovým prvkem jeho poezie je milostná tematika. Gravesovo básnické dílo se vyvíjelo osobitě mimo dobové proudy a skupiny, s nimiž se nikdy neztotožnil. Inspirací mu byly staré balady, keltská hrdinská a lidová poezie, básně Thomase Hardyho a také spolupráce s Laurou Riding.

Přes rozsáhlé básnické dílo je však Graves znám hlavně jako prozaik. Řadu jeho próz zahájily vzpomínky *Ztracená léta* (1929, rozšířeno 1957). Autor vzpomíná na léta svého dětství, vzdělávání, otřesné zážitky z I. světové války, snahu po uplatnění v poválečném světě, první manželství, působení na univerzitách v Oxfordu a v Káhiře i na setkání s významnými osobnostmi literárního života. Bilancuje tu svůj život ve chvíli, kdy dává sbohem všemu – a odejde od ženy, dětí, přátel, od Anglie do Deyá na Mallorku. *Ztracená léta* byla první Gravesovou knihou, jež dosáhla většího nákladu a ohlasu. Kniha vznikla velmi rychle v době rozpadu jeho prvního manželství, kdy se vyrovnával s minulostí a bolestně přehodnocoval jistoty svého života.

Gravesovo hluboké zaujetí pro rané období dějin lidstva, studium a obšírné znalosti mytologie, starověké kultury a antických, keltských a orientálních literatur mu poskytlo základ pro četné úspěšné romány, adaptace a překlady.

Roku 1934 vydal Graves svou nejúspěšnější knihu – historický román *Já, Claudius*. Román popisuje historii římské císařské rodiny z pohledu pozdějšího císaře Claudia. Claudius – kulhavý, nevhledný a koktavý vnuk Marca Antonia a prasynovec císaře Augusta – po léta záměrně zveličoval své tělesné nedostatky a předstíral hlupáka. Všemi odstrkovaný a opovrhovaný byl nucen žít v ústraní, odkud se však mohl stát bystrým pozorovatelem a svědkem všech událostí, jež se kolem něho děly. To mu pomohlo přežít krvavé intriky kruté báby Livie i hrůzovládu strýce – císaře Tiberia a šíleného synovce – císaře Caliguly. Roku 41 našeho letopočtu vyvedla náhoda Claudia z ústraní – proti své vůli (byl stoupencem republiky) byl prétoriánskými gardisty prohlášen císařem. Na pozadí skutečných historických událostí je v románu rozehrán fiktivní příběh popisující život v tehdejší Římě, hostiny i války, triumfy i popravy, zápasy gladiátorů i intriky členů císařské rodiny.

Claudiův příběh dále pokračuje v románu *Claudius bůh a jeho žena Messalina* (1934), jenž zachycuje vlastní vylíčení Claudiovy vlády. Claudius se stal římským císařem z donucení, proti svému republikánskému přesvědčení. A tak se alespoň snažil panovat moudře a spravedlivě, napravovat státní aparát, zkorumpovaný senát a soudnictví, dbát o veřejný blahobyt. Leccos se mu podařilo, jeho bystrost a důvtip se osvědčily i ve vojenské strategii, například při tažení proti Británii. Méně se mu dařilo v osobním životě. Claudia nakonec zradili i ti, jimž nejvíc věřil: jeho dlouholetý přítel, židovský

král Herodes Agrippa, a jeho nejmilovanější manželka, krásná Messalina. Druhou knihu fiktivního Claudiova vlastního životopisu Graves uzavírá zavražděním Claudia v roce 54 našeho letopočtu, jímž se uvolnil trůn pro nového císaře – Claudiova adoptivního syna Nerona.

V těchto dvou dílech podal Robert Graves svěží pohled na celou galerii známých i méně známých historických postav a na události starověkého Říma. Poutavě, vtípně a s velkou dávkou ironie přiblížil jedno z nejkrutějších období evropské historie na přelomu letopočtu. V roce 1934 získal za tyto knihy literární cenu James Tait Black Memorial Prize. Podle obou knih natočila britská televizní stanice BBC 13dílný seriál *Já, Claudius*, který byl uveden v roce 1976. Hlavní roli Claudia vytvořil Derek Jacobi. Seriál byl velice úspěšný a získal celou řadu ocenění, např. cenu Emmy v roce 1978. Seriál byl několikrát uveden i v Československé televizi před rokem 1989 a po něm byl znovu reprízován. V Českém rozhlasu byla v roce 2000 nahrána osmidílná rozhlasová adaptace v režii Markéty Jahodové, s Viktorem Preissem v titulní roli.

V roce 1938 vyšel životopisný román *Hrabě Belisarius*, v němž se odvíjí životní příběh byzantského generála Belisaria, nejschopnějšího vojevůdce císaře Justiniána Velikého. Vypravěčem románu je eunuch Eugenius, služebník Belisariovy manželky Antoniny. Belisarius je schopný stratég vyhrávající bitvy v Persii, Africe i Itálii, chápající velitel milovaný celým vojskem, věrný služebník císaře, který ho však za jeho úspěchy nenávidí. Líčení důležitých bitev se v románu střídá s okamžiky Belisariova rodinného života a s popisem chodu císařského dvora v Konstantinopoli, kde se odehrávají intriky, šíří se pomlvy a kde jeden usiluje o život druhému. Belisarius není smyšlenou postavou – Graves pečlivě studoval prameny a ve svém díle vycházel z autentického líčení generálova současníka, vzdělaného sekretáře Procopia z Caesarey; písemnosti citované v knize mají své předlohy v dochovaných originálech.

Dalším Gravesovým dílem je *Amerika seržanta Lamba* (1940), jež je autorovou vizí americko-britské války za nezávislost v letech 1775–1783. Jde o příběh irského vojáka Rogera Lamba, sloužícího v britské armádě. Lamb je voják irské národnosti, na jedné straně loajální k Anglii i k panovníkovi; jako Ir je ovšem kritický k nedostatkům na britské straně. Americký boj za nezávislost v podání seržanta Lamba je stylizován do podoby autentických pamětí. První část románu je věnována Lambovu dětství v Dublinu, jeho dospívání, vstupu do armády. V dalších částech je popisována Lambova účast v americkém tažení – mladý seržant se dostane do mnoha bitev v Kanadě i Nové Anglii, ale i mezi Indiány kmene Mohawků, kteří ho přijmou mezi sebe. Příběh končí Lambovým pobytem v zajetí. Graves se v knize, stejně jako v celé své tvorbě, opírá o důkladné studium historických faktů. Kniha je z velké části popisem bojů (průběh bitev je líčen reportážním stylem), slavných politických vystoupení i věhlasných osobností.

Ve 40. letech vycházejí další Gravesovy romány. *Žena pana Milтона* (1943) se odehrává v Anglii v 17. století. Nabízí pohled do soukromí významného anglického básníka Johna Milтона.

Básníková první manželka vypráví příběh svého osudného manželství z rozumu i své osudové lásky k mladému rojalistickému kapitánovi. Roku 1944 vychází *Zlaté rouno*, historický román odehrávající se v době před trojskou válkou ve 13. století před Kristem. Popisuje dobrodružnou plavbu řeckých hrdinů pod vedením Iásona na lodi Argó na cestě za zlatým rounem do tajemné Kolchidy. Příběh je směsicí legendy a dobových realit. *King Jesus (Král Ježíš, 1946)* zpracovává biblické téma. Román *Ostrov nerozumu* z roku 1949 vypráví příběh z období rozšiřování španělského impéria na západ v 16. století. V roce 1949 vychází rovněž *Zvedá se severní vítr* – fantastický román, v němž je hlavní hrdina přenesen do budoucnosti, v níž hlavní hybnou silou společnosti je láska.

Zájem o antickou literaturu vedl Roberta Gravesa k četným překladům z řečtiny a latiny a také k sepsání rozsáhlého přehledu a výkladu řecké mytologie s názvem *Řecké mýty* (1955).

Román *Homérova dcera* (1955) je historická fikce, v níž Graves navazuje na Řecké mýty a pokouší se najít racionální jádro antické báje – Homérovy Odysseie. Graves čerpá z dochovaných zlomků Homérových ság Ílias a Odysseia a vychází přitom z dnes uznávaného faktu, že Odysseia vznikla asi o 150 let později než epos o trójské válce a jejím autorem nemůže být slepý řecký stařec Homér, ale i ze stylistických rozdílů mezi oběma básněmi. Pravým autorem nebyl podle Gravesa Homér, nýbrž sicilská princezna Nausikaá, jedna z hlavních postav eposu. Její „Odysseus“ se prý ve skutečnosti jmenoval Aethon, pocházel z Kréty a moře ho jako vyhoštěnce vyvrhlo na sicilský břeh. Román je nabitý dějem. Spiknutí, léčky, zákeřné vraždy, zásahy olympských bohů se neznatelně prolínají s popisem všedního života v královském paláci na Sicílii. Hlavními starostmi přemýšlivé Nausikaá jsou domácí práce, vyšívání, účast na náboženských slavnostech a vybírání nápadníků. Až do okamžiku, kdy musí svou chytrostí a odvahou zachránit otcův trůn před uchvatiteli, mladší bratry před zavražděním a sebe samu před nechtěným manželstvím.

Graves je také autorem řady vynikajících esejů, bystře a osobitě postihujících starou a moderní literaturu, její představitele, konkrétní problémy tvůrčího procesu. Mezi tato díla patří např. *A Survey of Modernist Poetry (Přehled moderní poezie, 1927)* – jedna z prvních prací, která se zabývala moderní poezií a literaturou (ve spolupráci s Laurou Riding), *The Common Asphodel (Pouhý asfodel, 1949)*, *The Crowning Privilege (Nejvyšší privilegium, 1955)*, *Oxford Adresses on Poetry (Oxfordské projevy o poezii, 1962)*. Je rovněž autorem studie *On English poetry (O anglické poezii, 1922)* a biografických studií, např. *Lawrence z Arábie* (1927) o životě Thomase Edwarda Lawrence.

Ve studii *The White Goddess (Bílá bohyně, 1948)* s podtitulem *A historical Grammar of Poetic Myth (Historická mluvnice básnického mýtu)* Graves mytologizuje a zevšeobecňuje svou vlastní zkušenost tvůrce, přináší nové názory na zdroje, impulsy a přístupy k poetické tvorbě. Jde o teoretický rozbor a úvahy nad etikou staré básnické tvorby. Pokusil se vytvořit jakousi pohanskou a romantickou básnickou alternativu ke křesťanskému Bohu. Bílá Bohyně představuje zároveň tři podoby ženy: Matky, která rodí syna, Milenky, která dává procitnout jeho mužnosti, Stařeny, která ho ukládá

k poslednímu spánku. Je tedy vtělením trojstranného procesu – Zrození, Lásky, Smrti. Úloha básníka spočívá v podřízení se této bohyni.

Graves psal také povídky. V roce 1997 vyšel česky soubor jeho autobiografických povídek pod názvem *Mozaika*. V souboru jsou zahrnuty povídky z let 1924–1962. Zachycují britské reálie (*Anglické povídky*), starověk (*Povídky ze starého Říma*) i ostrov Mallorku, kde Graves strávil většinu života (*Povídky z Mallorky*). Rozdílná prostředí, historická období a bezpočet námětů těchto povídek vytvářejí skutečný kaleidoskop.

Robert Graves se stal laureátem mnoha britských i zahraničních literárních cen, např. v roce 1968 obdržel ocenění britské královny Queen's Gold Medal for Poetry. Po jeho smrti napsaly londýnské Times: „*Do historie vstoupí jako výtečný stylista próz, spisovatel historických románů, ale především jako největší anglický písničkář autor milostné poezie od Donneho éry.*“